

STORTINGET

Innst. 79 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:165 S (2017–2018)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om gjennomgang av offentlige oppreisnings- og erstatningsordninger

---

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold fremmet 7. mars 2018 følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene, for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Peter Frølich, Guro Angell Gimse og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Jenny Klinge og Emilie Enger Mehl, og fra

Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til Dokument 8:165 S (2017–2018) fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om gjennomgang av offentlige oppreisnings- og erstatningsordninger.

Komiteen viser til at det fremmes to forslag med følgende ordlyd:

«1. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.

2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene, for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.»

Komiteen registrerer at forslagsstillerne mener det er behov for en gjennomgang av Stortingets rettferdsvederlagsordning blant annet fordi det er over ti år siden forrige gjennomgang, og fordi det finnes flere grupper forslagsstillerne mener bør innlemmes i en slik ordning. Forslagsstillerne mener videre at det bør vurderes hvorvidt foreldelsesfristen i erstatningssaker som omhandler vold mot barn, bør fjernes. Det understrekes at det bør gjøres en helhetlig gjennomgang av alle ordningene, slik at disse kan sees i sammenheng. Komiteen viser videre til at forslagsstillerne mener at det er behov for å gjennomgå også kommunale ordninger for å avdekke i hvor stort omfang grupper og enkeltpersoner forskjellsbehandles etter hvilken kommune de er oppvokst i. Komiteen viser til vedlagte svarbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 12. april 2018.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til rettferdsvederlagsordningen, som er Stortingets egen kompensasjonsordning for dem som har kommet særlig uheldig ut i sitt møte med det offentlige i forhold til andre på samme tid.

Flertallet viser til at ordningen praksis er utviklet ibasert på skjønn, og at erstatningssummen fastsettes skjønnsmessig uten nødvendigvis å dekke det økonomiske tap som er oppstått. Den er ment å være en ordning der det skal være mulig å oppnå et plaster på såret for den urett man er påført, og faller forholdet inn under andre erstatnings- eller kompensasjonsordninger, vil erstatning etter denne ordningen være utelukket.

Flertallet viser til at det ble foretatt en gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen i 2013 av regjeringen Stoltenberg. Konklusjonen var da at ordningen slik den nå er, bør beholdes, og at det ikke var nødvendig å opprette tilpassede ordninger for særskilte søkergrupper. Flertallet støtter i all hovedsak konklusjonen fra 2013.

Flertallet viser til forslaget om å gjennomgå kommunale og fylkeskommunale ordninger. Flertallet mener det er opp til den enkelte kommune og fylkeskommune å opprette slike ordninger. Det hører med til det lokale selvstyret å etablere og utforme denne typen ordninger, og det skal ikke være en statlig oppgave å gripe inn i slike ordninger som kommunene og fylkeskommunene styrer selv.

Flertallet registrerer at det kan forekomme noe ulik praksis fra kommune til kommune, og at dette kan bli særlig tydelig i enkeltsaker og framstå som problematisk forskjellsbehandling. Flertallet mener likevel at det må være en toleranse for ulik praksis og ulike løsninger når det er slik at vi har valgt å ha et system der kommunene og fylkene kan ha egne, frivillige ordninger.

Flertallet vil også understreke at det ikke er noen automatikk i at en statlig ordning nødvendigvis blir bedre, og vil peke på at dersom forslagsstillerne ønsker en ordning som er lik i alle kommuner, bør de heller foreslå en statlig ordning. Dette ville imidlertid vært problematisk av flere grunner, blant annet fordi det i praksis innebærer en flytting av erstatningsansvaret vekk fra den som har ansvar for skaden.

Flertallet mener at det er riktig at den som har begått uretten, står som ansvarlig, og vil vise til at kommuner og fylkeskommuner også kan bli ilagt erstatningsplikt etter de alminnelige erstatningsreglene. For fylker og kommuner som har valgt å ha en erstatningsordning, kan dette ha en viss preventiv effekt ved at konsekvensen av bestemte handlinger også vil kunne påvirke dem økonomisk.

Flertallet mener det kommunale selvstyret må ligge til grunn, men at det kan være hensiktsmessig å un-

dersøke muligheten for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for de ulike kommunale- og fylkeskommunale ordningene.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor KS for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter forslagene fremmet av Kristelig Folkeparti.

Disse medlemmer viser til NRK Brennpunkt-dokumentaren «En søsters kamp», der storesøster kjemper for likebehandling for sine søsken og rettferdighet etter å ha opplevd svikt fra barnevernet i Norge. Dokumentaren viser at det er mange ulike ordninger for oppreisning for tidligere barnevernsbarn, og at det dermed er stor sannsynlighet for forskjellsbehandling avhengig av hvor du bor i landet. Disse medlemmer mener det er svært uheldig dersom oppreisningsordningene preges av store forskjeller og tilfeldigheter.

Disse medlemmer viser til at det eksempelvis med dagens ordning er forskjeller i maksimalgrensene for utbetalingssommene mellom kommuner, hvilke tidsperioder kommunene dekker, og når det er mulighet for å søke om oppreisning eller erstatning. I tillegg er det variasjoner mellom kommunene hva angår avkortning av det utbetalte beløpet dersom søkeren har fått oppreisning fra andre instanser. Dette synliggjør en svakhet ved dagens system som fører til at rettsvernet utøves forskjellig fra kommune til kommune ut ifra søketidspunktet. Vilkårligheten og uretten som følger av dagens system, er påpekt ved flere anledninger, blant annet fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner.

Disse medlemmer viser til at det i NRKs Brennpunkt-dokumentar kommer tydelig frem at alle partiene i 2017 forpliktet seg til å gjennomgå dagens regelverk. For regjeringen uttalte helseminister Bent Høie seg. For Arbeiderpartiet uttalte nestleder Hadia Tajik seg tydelig. Disse medlemmer merker seg at Høyre ser ut til å ha forlatt standpunktet.

Disse medlemmer viser til barne- og likestillingsminister Linda C. Hofstad Hellelands (Høyre) kommentar til NRK Brennpunkt i sommer: «Dette er først og fremst kommunene sitt ansvar.»

Disse medlemmer påpeker at selv om saken først skal behandles i Stortingets justiskomité, signaliserer regjeringen at de allerede har gjort seg opp en mening.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige opp-

reisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det har vært flere eksempler på at det er mange i dag som ikke får en tilstrekkelig erstatning når de har vært utsatt for svikt fra det offentlige. Noen bor ikke i en kommune hvor det finnes en vederlagsordning, og andre kan ikke dokumentere tilstrekkelig økonomisk tap for et erstatningskrav. Det er i dag delvis tilfeldig hvilken erstatningsordning kommuner og fylkeskommuner har, og hva slags type erstatning den utløser. Det betyr derfor at det er stor forskjell rundt i landet når det gjelder hvilke erstatninger den enkelte kan få. Dette medlem vil derfor støtte forslagsstillerne i at det er nødvendig med en gjennomgang av alle de offentlige oppreisningsordningene, både hva gjelder grupper, men også hvor store erstatninger som utløses, og om vilkårene – herunder foreldelsesfristene – er ulike. Dette medlem mener det ikke skal være slik at noen kan få store erstatninger, mens andre ikke får oppreisningserstatning.

Dette medlem vil peke på at for mange er eneste mulighet for en skikkelig erstatning å fremme et krav for kommunen etter alminnelige skadeserstatningsprinsipper. Da gjelder også den generelle foreldelsesfristen i foreldelsesloven på tre år. Mange som har vært utsatt for mishandling i barndommen, som barnevernet kunne og skulle ha stoppet, må ofte gå igjennom en tung mental prosess. Slike saker passer ikke for personer som har vært mishandlede, som ofte har vært traumatiserte, og som kan ha en lang vei å gå for å erkjenne at de har fått varige skader. Ikke bare skal skaden erkjennes, men de skal også gå til en rettssak mot den offentlige instansen. Dette krever en styrke mange ikke har. I Prop. 96 L (2013–2014) ble det fremlagt forslag om å endre foreldelsesreglene i straffeloven av 1902 for å ivareta nettopp dette hensynet. Regjeringen argumenterte med følgende knyttet til vold i nære relasjoner:

«De hensyn som ligger til grunn for reglene om utskutt foreldelsesfrist, gjør seg gjeldende også i saker om vold i nære relasjoner. Dersom et barn blir utsatt for vold fra sine omsorgspersoner eller er vitne til at omsorgspersoner utøver vold mot hverandre, kan det være slik at fornærmede først i godt voksen alder er i stand til eller ønsker å anmelde overgrepet. Siden volden er utført av personer barnet står i et nært forhold til, kan det også være vanskelig å anmelde de ansvarlige før

barnet har nådd myndighetsalder og har flyttet hjemmefra.»

Dette medlem mener at dette hensynet også vil gjelde når det kommer til erstatning for en som er skadet av det offentlige. Dette medlem vil også påpeke at det er en svakhet i denne sammenheng at den alminnelige erstatningsordningen forutsetter et økonomisk tap. Det betyr at de som på tross av alt de er utsatt for, klarer å få seg en jobb og et godt liv, ikke vil få erstatning selv der det offentlige har sviktet grovt.

Dette medlem mener dette viser at det er behov for å vurdere en nasjonal erstatningsordning spesielt for de sakene som omhandler svikt av barnevernet for barn som er utsatt for overgrep og mishandling fra sine nærmeste, og de som har blitt utsatt for mobbing som går ut over voldsoffererstatningen og de kommunale ordningene. Dette er saker hvor den som har vært utsatt for handlingen, kan bruke lang tid på å ta opp saken, og dermed er det i dag en fare for at sakene foreldes. Dette medlem mener det derfor bør vurderes om slike saker må få en egen ordning med egne vilkår som tar hensyn til at ofrene kan bruke lang tid på en slik prosess.

Dette medlem vil peke på Stortingets rettfærdighetsvederlagsordning. Denne ordningen er, og skal være, en siste utvei for dem som ikke får oppreisningserstatning andre steder, og er beløpsmessig begrenset til 250 000 kroner. Den er dessverre altfor lite kjent og har hatt en nedgang i antall saker. Dette medlem mener det bør gjøres et større arbeid for å opplyse om ordningen, og at vilkårene også for denne ordningen bør revideres.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurdere på hvilken måte disse bør innlemmes eller omfattes av andre ordninger.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell strafforfølgelse.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurdere på hvilken måte disse bør innlemmes eller omfattes av andre ordninger.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell strafforfølgelse.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet.

K o m i t e e n har ellers ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor KS for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. november 2018

Lene Vågslid

leder

Peter Frølich

ordfører

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis-, beredskaps- og innvandringsministeren

Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
18/1835

Dato
12.4.2018

Svar på dokument 8:165 S (2017-2018) – Representantforslag om gjennomgang av offentlige oppreisnings- og erstatningsordninger

Jeg viser til brev 21. mars 2018 der justiskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med representantforslag 165 S (2017-2018) fra representantene Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold. Representantene ber om en gjennomgang av offentlige oppreisnings- og erstatningsordninger og fremmer i den forbindelse to forslag. Jeg vil nedenfor uttale meg om forslagene.

Forslagets punkt 1:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.

I begrunnelsen for forslaget punkt 1 viser forslagsstillerne til at det er behov for en gjennomgang av Stortingets rettfærdsvederlagsordning, blant annet fordi det er over ti år siden forrige gjennomgang, i tillegg til at det er flere grupper som forslagsstillerne mener bør vurderes innlemmet i ordningen. Jeg tolker derfor forslaget slik at det begrenses til spørsmål om rettfærdsvederlag.

Rettfærdsvederlagsordningen er basert på sedvane og er ikke regulert nærmere i formelle regler. Ordningen er ikke avgrenset til enkelte grupper. Dersom det blir ønskelig å detaljregulere hvem som skal ha rett til rettfærdsvederlag og hvor mye de skal få, har vi en erstatningsordning av en helt annen karakter. Da oppstår en rekke prinsipielle spørsmål blant annet om avgrensning i forhold til andre erstatningsordninger, foreldelsesregler osv. Spørsmålet om erstatning i form av penger er den beste måten å hjelpe de aktuelle personene på vil naturlig også måtte vurderes.

Det er foretatt flere gjennomganger av rettferdsvederlagsordningen. Siste gjennomgang av ordningen ble igangsatt av regjeringen Stoltenberg og gjennomført i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Arbeidet ble avsluttet i 2013 og det ble i Prp. 1 S (2013-2014) for Justis- og beredskapsdepartementet gitt følgende redegjørelse til Stortinget:

«Regjeringen har nå foretatt en prinsipiell gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen. Gjennomgangen er gjennomført i flere deler:

- 1. Spørsmålet om det bør opprettes tilpassede ordninger for særskilte søkergrupper er vurdert av Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.*
- 2. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har også gjennomført en utredning av om det bør lempes på beviskravene for fosterhjemsbarn, se nærmere omtale i Prop. 1 S (2013–2014) fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.*
- 3. Overordnet gjennomgang av ordningen, herunder plassering av budsjettansvar for ordningen.*

Regjeringen har konkludert med at rettferdsvederlagsordningen, slik den nå er, bør beholdes og at det ikke er nødvendig å opprette tilpassede ordninger for særskilte søkergrupper. Videre har Regjeringen konkludert med at det av tungtveiende personvern hensyn ikke bør lempes på beviskravene for fosterhjemsbarn og at utvalgene skal fortsette å behandle slike saker i overensstemmelse med anbefalingen fra lederen av Stortingets rettferdsvederlagsutvalg I og stortingsflertallet, jf. Innst. 63 S (2009–2010). Regjeringen har også konkludert med at sekretariatet og fungerer godt. Den forberedende behandling i de respektive forberedende etater fungerer nå også langt på vei etter de forutsetninger Regjeringen har trukket opp, selv om saksbehandlingstiden for noen grunnlag fortsatt overstiger 12 måneder. Endelig har Regjeringen konkludert med at budsjettansvaret for ordningen skal overtas av Justis- og beredskapsdepartementet. Grunnet redusert sakstiltfang har departementet bedt Stortinget ta stilling til hvorvidt det kun skal være ett utvalg i arbeid.»

Etter min vurdering er det ikke grunn til å foreta en ny gjennomgang nå.

Forslagets punkt 2:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene, for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.

Kommunale og fylkeskommunale oppreisningsordninger er ordninger som kommunene og fylkeskommunene selv står fritt til å opprette. Innholdet i ordningene og hvordan de skal forvaltes, herunder hvilke områder ordningene skal omfatte og størrelsen på oppreisningen er opp til den enkelte kommune og fylkeskommune å

bestemme. Det må derfor aksepteres at de velger ulike løsninger som kan føre til ulik praksis ut fra forholdene i den enkelte kommune eller fylkeskommune. Ordningene er etablert og virker på siden av rettferdsvederlagsordningen og andre statlige ordninger. Staten har ikke funnet grunnlag for å regulere de kommunale og fylkeskommunale oppreisningsordningene.

Representantene viser til at de anerkjenner at staten ikke skal gripe inn i kommunale ordninger, men mener likevel at det er et behov for å gjennomgå ordningene for å avdekke eventuell forskjellsbehandling.

Til dette vil jeg påpeke at det ikke er omtvistet at det er forskjeller mellom de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstningsordningene. Jeg mener det ikke er behov for en gjennomgang for å avdekke dette. Kartleggingsstudien *Kommunale oppreisningsordninger for tidligere barnehjemsbarn* (universitetet i Oslo, 2010) viste eksempelvis store variasjoner i hvordan kommunale og fylkeskommunale oppreisningsordninger for gruppen barnehjemsbarn er organisert og innrettet, og at det var store forskjeller på oppreisningsbeløpets størrelse. Jeg mener vi bør akseptere at det er kommunale forskjeller, på samme måte som kommunene velger ulike løsninger på en rekke andre områder. Som representantene selv påpeker har vi ikke grunnlag for å gripe inn i kommunale ordninger, og jeg kan derfor ikke se behovet for å kartlegge forskjellene i ordningene ytterligere.

Det reises jevnlig spørsmål om Stortingets rettferdsvederlagsordning og andre kommunale ordninger bør endres. Spørsmålet om oppreisningsordninger er eksempelvis tatt opp i NOU 2015:7 *Assimilering og motstand*, hvor det foreslås å revurdere sider ved de eksisterende erstatnings- og oppreisningsordningene for romanifolk/tatere for at de skal kunne oppfattes som rettferdige og fungere etter sin hensikt. Forslaget er til behandling i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Med vennlig hilsen

Tor Mikkel Wara

